

Staatsexamen VWO

2026

tijdvak 1
donderdag 7 mei
13.30 – 16.00 uur

Nederlands schrijfvaardigheid

College-examen schriftelijk

Vwo Nederlandse taal

Schrijfvaardigheid

Algemene instructie bij onderwerp 1 en 2

Als onderdeel van het college-examen maak je een schrijfopdracht. De toets duurt 150 minuten.

Je kiest onderwerp 1 of 2. Het is de bedoeling dat je aan de hand van de aangeboden teksten een artikel schrijft. Je kiest daartoe slechts één opdracht en maakt in geen geval meerdere opdrachten.

Geef bovenaan je tekst duidelijk aan voor welke opdracht je gekozen hebt door de letter A, B, C of D te noteren.

Gebruik de volgende richtlijnen:

- Ga uit van de tekstsoort en het publiek, zoals in de opdracht is aangegeven.
- Zorg voor een duidelijke alinea-indeling.
- Bedenk een pakkende titel.
- Zorg voor een duidelijke tekstopbouw door signaalwoorden te gebruiken.
- Het is niet de bedoeling dat je de inleiding bij onderwerp 1 of 2 overneemt in je eigen schrijfproduct.
- Let op zinsbouw, stijl en spelling.
- Gebruik **minimaal 600** woorden en **niet meer dan 850** woorden. Vermeld het aantal woorden onder je tekst.

Veel succes.

Onderwerp 1

Inleiding

Jongeren en nieuws

Nog maar weinig jongeren halen hun nieuws uit papieren kranten en nieuwsuitzendingen op tv zoals het achtuurjournaal of RTL nieuws. Nieuws bereikt jongeren tegenwoordig vooral via sociale media. Die lijken grote voordelen te hebben ten opzichte van de traditionele nieuwsbronnen: ze zijn vaak gratis, snel te raadplegen en overal toegankelijk. Volgens sommigen schuilen in deze moderne nieuwsbronnen ook gevaren. Hoe zit het bijvoorbeeld met AI en algoritmen die bepalen wat je leest? Is er nog steeds sprake van gedegen journalistiek en worden publicaties ook gefactcheckt of wordt dat allemaal opgeofferd aan de snelheid? Tijd om de wijze waarop jongeren nieuws tot zich nemen, tegen het licht te houden.

Opdracht A

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een betoog waarin je jouw mening geeft over jongeren en nieuws. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je jouw standpunt aan de orde stelt door middel van een stelling.
2. Drie argumenten die pleiten voor jouw standpunt. Gebruik een citaat uit onderstaande bronnen. Zorg dat dit citaat bij een van de argumenten past en zet het tussen aanhalingstekens.
3. Twee tegenargumenten waarvan je er een weerlegt. Gebruik een citaat uit onderstaande bronnen. Zorg dat dit citaat bij een tegenargument past en zet het tussen aanhalingstekens.
4. Een slot met een conclusie die aansluit bij jouw standpunt.

Opdracht B

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een beschouwing over jongeren en nieuws. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je het verschijnsel beschrijft. Besluit de inleiding met de hoofdvraag.
2. Een visie van voorstanders onderbouwd met drie argumenten. Gebruik een citaat uit onderstaande bronnen. Zorg dat dit citaat bij een van deze argumenten past en zet het tussen aanhalingstekens.

3. Een visie van tegenstanders onderbouwd met drie argumenten.
Gebruik een citaat uit onderstaande bronnen. Zorg dat dit citaat bij een tegenargument past en zet het tussen aanhalingstekens.
4. Een samenvattend slot waarin je jouw eigen visie opneemt.

De teksten die je kunt gebruiken, zijn:

Nederlandse Omroepstichting (2024, 1 oktober) NOS. “Jongeren missen nieuws door algoritmes techbedrijven” Geraadpleegd op 1 oktober 2024, van <https://nos.nl/artikel/2539202-jongeren-missen-nieuws-door-algoritmes-techbedrijven>

Duijvekam, Sterre (2024, 25 mei) Het Parool.” Volgen jongeren de traditionele media nog? ‘Als ik er een keer serieus uit wil zien, lees ik de krant. Bij de tandarts’” Geraadpleegd op 3 oktober 2024, van <https://www.parool.nl/kunst-media/volgen-jongeren-de-traditionele-media-nog-als-ik-er-een-keer-serieus-uit-wil-zien-lees-ik-de-krant-bij-de-tandarts~bb753959/>

Schipper, Nienke (2024, 1 oktober) “Mediawaakhond waarschuwt: sociale media ondermijnen de democratie” Trouw. Geraadpleegd op 5 oktober 2024, van <https://www.trouw.nl/cultuur-media/mediawaakhond-waarschuwt-sociale-media-ondermijnen-de-democratie~bb0a2dd0/>

Vader, Carolien (2024, 15 januari) “Het bereiken van jongeren wordt steeds moeilijker voor nieuwsuitgevers” Bladendokter.nl. Geraadpleegd op 28 november 2024, van <https://www.bladendokter.nl/het-bereiken-van-jongeren-wordt-steeds-moeilijker-voor-nieuwsuitgevers/>

Vergeet niet de richtlijnen uit de algemene instructie in acht te nemen!

Tekst 1

Jongeren missen nieuws door algoritmes techbedrijven

Grote techbedrijven bepalen met algoritmes welk nieuws iemand te zien krijgt en dat vormt een bedreiging voor een goed werkende democratie. Dat staat in een onderzoek van het Commissariaat voor de Media.

Met name jongeren (op wie het onderzoek zich richtte) die hun informatie vooral van sociale media halen, missen door de algoritmes een deel van het nieuws.

Het commissariaat noemt dat schadelijk, omdat jongeren een gevarieerd en pluriform nieuwsaanbod nodig hebben om zich een mening te kunnen vormen en 'een gezond publiek debat' te kunnen voeren.

Uit het onderzoek komt naar voren dat 78 procent van de jongeren het nieuws oppikt van Instagram, TikTok en YouTube. Nieuws komt daar vaak automatisch voorbij. Jongeren zijn er niet bewust naar op zoek.

Onderzoeker Karin Schut zegt dat jongeren thuis minder in aanraking komen met nieuws. "Ik ben opgegroeid met de tv om acht uur aan voor het journaal. Dus dat keken we mee. Dat gebeurt nu minder. Ook ligt de krant minder op tafel. Dat betekent niet dat die niet meer gelezen wordt, maar vaak digitaal. Daarmee komt nieuws thuis minder vaak automatisch voorbij."

Jongeren gebruiken zoekmachines voor het vinden van extra informatie en om te controleren of iets klopt. Nieuwswebsites of -apps worden daarvoor een stuk minder gebruikt.

Hierdoor zijn jongeren voor hun informatievoorziening vooral afhankelijk van de grote techbedrijven op wie niemand op dit moment greep heeft, zegt het commissariaat. Dat pleit daarom voor het zo snel mogelijk reguleren van de big tech.

Daarvoor zijn volgens het commissariaat afspraken nodig tussen nieuwsorganisaties en publieke omroepen met de techplatformen. Ook moet er wet- en regelgeving komen en goed toezicht. Op die manier moet een gevarieerd, breed nieuwsaanbod een prominentere plek krijgen in het aanbod van sociale media.

Ook moeten er nieuwe verdienmodellen voor de nieuwssector worden ontwikkeld, bepleit het commissariaat.

Voor nieuwsorganisaties is het lastig om geld te verdienen met nieuws op sociale media. Zo verdienen kranten vooral geld aan oudere, betalende abonnees en commerciële televisieorganisaties aan advertentie-inkomsten op televisie. Op sociale media wordt vooral geld verdiend door de techbedrijven zelf.

Met name NOS Stories en NOS op 3 lukt het om veel jongeren te bereiken. Daarnaast doen Cestmocro en RapNieuwsTV het goed op sociale media. Dit zijn populaire diensten die zelf geen nieuws maken, maar wel verspreiden. Zij gebruiken beeldtaal en communicatiemogelijkheden die ongebruikelijk zijn in de traditionele journalistiek. Video's hebben een pakkend begin en zijn snel gemonteerd, zodat ze opvallen tussen de andere video's op sociale media.

Als er geen op jongeren gerichte content is, kan het ook niet door het algoritme worden opgepikt, zegt onderzoeker Karin Schut. "Jonge nieuwsgebruikers missen daardoor diversiteit en mogelijk ook betrouwbare en interessante berichtgeving."

Om voeling te houden met jonge nieuwsgebruikers is een doelgerichte, eigen aanpak voor nieuwsorganisaties noodzakelijk. Onderzocht moet worden of ze daarbij tijdelijke subsidies kunnen krijgen, zegt het Commissariaat voor de Media.

Tekst 2

Volgen jongeren de traditionele media nog? ‘Als ik er een keer serieus uit wil zien, lees ik de krant. Bij de tandarts.’

Hebben traditionele media afgedaan onder jongeren? En volgen ze nog wel het nieuws? Drie Amsterdamse jongeren vertellen: ‘Wat in de krant staat, staat ook op het account van NOS Stories op Instagram, maar dan korter.’

Amber Hoeke (19)

“Ik volg alleen NOS op Instagram, en dan lees ik voornamelijk even snel de kopjes. Stel, ik vind een verhaal heel interessant: dan lees ik weleens verder of dan kijk ik het filmpje af. Als ik iets niet interessant vind, scrol ik meteen verder.”

“Wat mij wel opvalt, is dat traditionele media soms alleen zielige dingen laten zien. Of ze laten alleen één kant van een verhaal zien. Dus de media zijn soms wel nep.”

“Kranten zijn niet heel interessant als je jong bent. Het is langdradig en het staat in te nette woorden geschreven, dan haak ik al af. Tegenwoordig zijn er sociale media natuurlijk. Wat in de krant staat, staat ook op het account van NOS Stories op Instagram, maar dan in een kortere en snellere versie.”

Thomas Beversen (21)

“De papieren krant? Nee joh, die lees ik niet, ik ben 21! Als ik er een keer serieus uit wil zien, lees ik de krant misschien. Of in wachtkamers, bij de tandarts bijvoorbeeld.”

“Toch vind ik het wel belangrijk om het nieuws te volgen hoor, voornamelijk via de NOS-app. Ik krijg daar notificaties van die ik heb gefilterd naar mijn voorkeuren. Zo vind ik sport niet interessant, maar politiek juist weer wel. Via Instagram krijg ik ook regelmatig nieuws mee, vooral als er iets groots is gebeurd in de wereld.”

“Nederlandse omroepen zijn over het algemeen wel te vertrouwen. Feitelijk klopt het volgens mij vaak wel. Wat mij soms wel stoort, is dat media hip proberen te zijn door lhbtq-vlaggen in beeld te brengen bijvoorbeeld. Dat doen ze dan alleen om in contact te komen met mijn generatie.”

Anna Groen (19)

“Eigenlijk volg ik het nieuws niet echt, behalve het nieuws dat ik te zien krijg op Instagram. Daar volg ik bijvoorbeeld NOS, maar ik moet zeggen dat ik bijna altijd doorscrol. Verder krijg ik weleens wat nieuws te horen via TikTok, dan komen nieuwsvideo’s zomaar op mijn For You-page terecht. Bij mijn ouders thuis kan ook nog wel eens het journaal op de tv aanstaan. Zo krijg ik altijd wel mee wat er gebeurt in de wereld, zonder zelf echt op zoek te gaan naar nieuws. Het komt gewoon toevallig langs.”

“Toch vertrouw ik de media niet altijd. Ze trekken snel conclusies, omdat ze snel het nieuws willen publiceren terwijl er dan niet heel veel over een onderwerp bekend is.”

Tekst 3

Mediawaakhond waarschuwt: sociale media ondermijnen de democratie

Jongeren halen hun nieuws vooral van sociale media. Traditionele media zijn daar juist amper zichtbaar, constateert het Commissariaat voor de Media. De Amerikaanse baby die werd verkocht aan een campingbaas, moest duizend dollar en een paar biertjes opbrengen. De zorg voor het kind was de moeder te veel geworden, ze had ook al drie honden. Het bericht staat hoog op de Instagrampagina van Cestmocro, maar of het waar is valt niet te controleren.

Cestmocro heeft 1,1 miljoen vooral jonge volgers en daarmee doet de Instagrampagina iets dat veel traditionele nieuwsmedia niet lukt: jongeren voorzien van informatie. Dat constateert het Commissariaat voor de Media (CvdM) in het rapport Jongeren, nieuws en sociale media.

Het CvdM onderzocht het veranderende nieuwsgebruik en de invloed van sociale media op Nederlandse jongeren en concludeert dat het veelzijdige media-aanbod, 'een belangrijke voorwaarde voor de vitaliteit van onze democratie', in het geding komt.

Algoritmes bepalen welk nieuws jongeren lezen. Zorgelijk, schrijft de mediawaakhond, want die worden gemaakt door Amerikaanse techbedrijven die voornamelijk een commercieel belang hebben.

De onderzoekers vroegen jongeren tussen de 16 en 24 jaar naar hoe ze in aanraking komen met nieuws. Ze vroegen het ook aan een vergelijkingsgroep tussen de 40 en 65 jaar. Beide groepen blijken zich vooral via de smartphone te laten informeren, maar waar de oudere generatie als eerste een nieuwsapp zoals nu.nl of nos.nl opent, zitten jongeren vooral op sociale media zoals TikTok en Snapchat.

Die houden hen op de hoogte van wat er in de wereld speelt, geeft zo'n 78 procent van de jongeren aan. En als ze niet zeker weten of informatie klopt, gebruiken ze Google om dat te controleren. Bij weinig gezinnen ligt er nog een papieren krant op tafel, en dankzij uitgesteld kijken is ook elke avond stipt om acht uur het Journaal kijken geen vaste gewoonte meer.

Het probleem is dat jongeren nog maar zelden een journalistieke nieuwssite zien, constateert het CvdM. En omdat ze niet op linkjes klikken op sociale media, is er voor bijvoorbeeld de landelijke dagbladen geen droog brood te verdienen op TikTok of Snapchat. Het zijn vooral de grote techbedrijven die daar geld verdienen.

"De journalistiek is nu veel te weinig bezig met of en hoe de verhalen die worden gemaakt aankomen bij het publiek", zegt Janna Nieuwenhuijzen. Ze begon een jaar geleden op Instagram en TikTok met Snackpaper. Daarop worden bijvoorbeeld verhalen uit kranten vertaald naar behapbare filmpjes van enkele minuten in de taal van jongeren.

De NOS is goed in het brengen van informatie, maar voor verdieping en achtergronden heb je een krant nodig, zegt ze: "Daardoor begrijp je wat er in de wereld speelt. En niet alleen wat, maar ook waarom."

“Ook jongeren hebben recht op dat soort informatie”, zegt Nieuwenhuijzen. Kranten zouden niet zo huiverig moeten zijn om te investeren in de jongere doelgroep, zodat jongeren leren beseffen hoe belangrijk journalistiek is voor het vormen van een eigen mening.

Voor een stevige democratie is het nodig het tij te keren, zegt de mediawaakhond, die ook met aanbevelingen komt hoe dat moet. Zorg voor meer grip op de invloed van grote techbedrijven, bijvoorbeeld door een verplichting tot het aanbieden van een hoogwaardig nieuwsaanbod op de socialemediaplatforms.

Maak jongeren ‘nieuwwijs’; leer hen hoe ze professioneel gemaakt nieuws kunnen onderscheiden van andere vormen van berichtgeving. En help nieuwsorganisaties om meer jongeren te bereiken via sociale media, bijvoorbeeld met (tijdelijke) stimuleringsmaatregelen zoals subsidies voor dit specifieke doel.

Tekst 4

Het bereiken van jongeren wordt steeds moeilijker voor nieuwsuitgevers

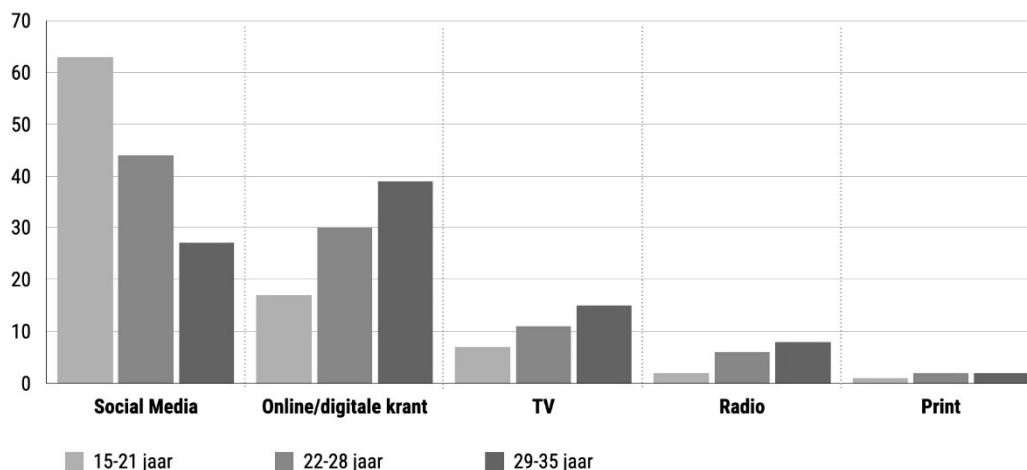
Diverse onderzoeken laten zien dat jongeren weliswaar geïnteresseerd zijn in het nieuws, maar dat de traditionele nieuwsmerken niet hun meest voor de hand liggende nieuwsbronnen zijn. Voor het vervullen van hun behoeftes kijken jongeren vooral naar sociale media.

Volgens het recente Jongerenonderzoek 2023 blijkt dat een jonge doelgroep best graag nieuws consumeert. Het Jongerenonderzoek 2023 is uitgegeven in december, in samenwerking met het Mediahuis, Wayne Parker Kent en MediaTest. Het rapport stelt de vraag waar jongeren het nieuws vandaan halen. Aan het onderzoek deden ruim 2900 jongeren mee, verdeeld in drie leeftijdscategorieën. Het antwoord is een mix van traditionele nieuwsmerken, zoals NOS, De Telegraaf en RTL en sociale media kanalen, zoals Instagram, Facebook en TikTok.

Sociale media als belangrijkste nieuwsbron

Als we naar de cijfers kijken, dan noemt bijna de helft (45%) van de deelnemende jongeren sociale media als belangrijkste nieuwsbron. Traditionele kanalen, zoals tv, radio en de print zijn niet zo populair bij jongeren.

BELANGRIJKSTE NIEUWSBRONNEN JONGEREN IN 2023

Grafiek: bladendokter.nl Bron: Jongerenonderzoek 2023 Mediahuis, Wayne Parker Kent, Mediatest

Wat doen nieuwsuitgevers eraan om deze trend te keren?

Sinds oktober is Mediahuis gestart met een project om nieuws te maken voor een jonge doelgroep van gen Z'ers. Sophie van Oostvoorn is als content lead aan de slag met de conceptontwikkeling en het onderzoek naar deze doelgroep. "Wij hebben bij Mediahuis (*uitgever van o.a. NRC en De Telegraaf*) twee vragen: 1. Hoe gaan we gen Z bereiken met kwaliteitsjournalistiek? 2. Wat is een verdienmodel wat daarbij past?"

Van Oostvoorn vertelt dat 2024 in het teken staat van onderzoek en planning. “In eerste instantie gaan we kijken hoe we de informatiebehoefte van de gen Z'er kunnen vervullen. Wat hebben jongeren nodig?”, zegt Van Oostvoorn. C.Thru, zoals het project van Mediahuis heet, gaat in eerste instantie inzetten op sociale media. Van Oostvoorn: “We gaan kijken welke formats daar goed werken en onze bevindingen gaan we doorvertalen naar nieuwe formats. Dat kunnen ook events of podcasts zijn. Het project is pril en we werken nu nog echt vanaf een blank canvas.”

Nieuwsmerken op TikTok en de komst van de 'news influencer'

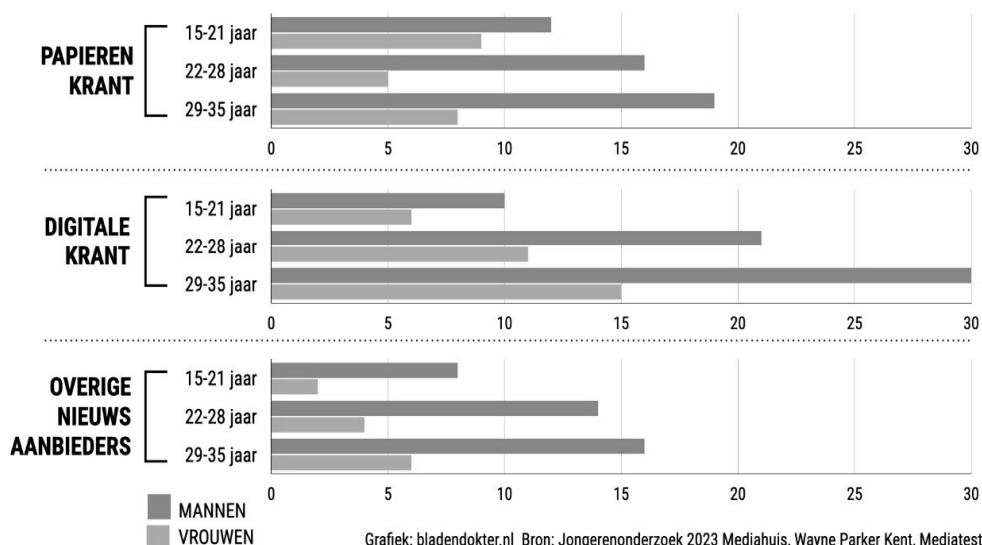
Voorbeelden voor Mediahuis zijn er genoeg. Je ziet op sociale media, en dan specifiek Instagram, TikTok en YouTube, een nieuwe generatie nieuwsmerken ontstaan. Dat zijn organisaties zoals *de Marker* van BNNVARA of *NOS Stories* van de NOS. Maar ook internationaal zijn er goede voorbeelden, zoals *The News Movement* en verschillende internationale nieuwsmerken die hun videocontent in hapklare brokken her-distribueren via Reels, TikTok en YouTube Shorts. Het zijn niet alleen de digitale nieuwsmerken, ook schieten de 'news influencers' als paddenstoelen uit de grond. Dit zijn niet zozeer de nieuwsmakers, maar eerder de curatoren van het nieuws, die elke dag de hoogtepunten uit de actualiteiten bespreken op hun kanalen.

Nemen jongeren nog wel een abonnement op nieuws?

Jongeren bereiken, dat lijkt dus niet zo zeer de uitdaging voor uitgevers. Wat wel moeilijk wordt, is om deze doelgroep te betrekken, te behouden en te converteren naar abonnees. Even terug naar het Jongerenonderzoek 2023 van Mediahuis, Wayne Parker Kent en MediaTest.

Deelnemers aan dit onderzoek is ook gevraagd naar hun bereidheid om voor nieuws te betalen. En wat blijkt, die is niet zo groot. Het rapport stelt: “De overgrote meerderheid van de jongeren betaalt niet voor hun nieuwsvoorziening. In totaal geeft 11% van de jongeren (alle leeftijden) aan dat zij een betaald abonnement hebben op een papieren krant en 15% op een digitale krant of nieuwsmerk.

BETAALDE ABONNEMENTEN OP NIEUWS JONGEREN IN 2023

Onderwerp 2

Inleiding

Stemrecht van ouderen

Jongeren stemmen sinds jaar en dag minder dan ouderen. Bovendien is het aantal jongeren dat een stem mag uitbrengen laag. Zo was bij de landelijke verkiezingen in 2023 ruim de helft van het totaal aantal stemgerechtigden 50 jaar of ouder. Voor het democratisch proces is dat wellicht geen goede zaak. Dat jongeren minder deelnemen aan de politieke besluitvorming dan ouderen, kan nadelige gevolgen hebben. Thema's die ouderen belangrijk vinden, zouden hoger op de politieke agenda kunnen komen te staan dan de problemen van de groep die minder vaak naar de stembus gaat. Hoe kunnen we dit voorkomen? Meer inspraak van de generatie die langer te maken krijgt met de consequenties van politieke keuzes? Een maximumleeftijd voor stemrecht? Er is immers ook een minimumleeftijd.

Opdracht C

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een betoog waarin je jouw mening geeft over het stemrecht van ouderen. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je jouw standpunt aan de orde stelt door middel van een stelling.
2. Drie argumenten die pleiten voor jouw standpunt. Gebruik een citaat uit onderstaande bronnen. Zorg dat dit citaat bij een van de argumenten past en zet het tussen aanhalingstekens.
3. Twee tegenargumenten waarvan je er een weerlegt. Gebruik een citaat uit onderstaande bronnen. Zorg dat dit citaat bij een tegenargument past en zet het tussen aanhalingstekens.
4. Een slot met een conclusie die aansluit bij jouw standpunt.

Opdracht D

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een beschouwing over het stemrecht van ouderen. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je het verschijnsel beschrijft. Besluit de inleiding met de hoofdvraag.

2. Een visie van voorstanders onderbouwd met drie argumenten. Gebruik een citaat uit onderstaande bronnen. Zorg dat dit citaat bij een van deze argumenten past en zet het tussen aanhalingstekens.
3. Een visie van tegenstanders onderbouwd met drie argumenten. Gebruik een citaat uit onderstaande bronnen. Zorg dat dit citaat bij een tegenargument past en zet het tussen aanhalingstekens.
4. Een samenvattend slot waarin je jouw eigen visie opneemt.

De teksten die je kunt gebruiken, zijn:

Baarsma, B. (2019, 20 augustus). 'Jongeren hebben de toekomst, geef hen meer te zeggen dan ouderen' De Volkskrant

Crijnen, T. (2023, 29 maart). 'Niet meer stemmen boven 75 jaar? Dan doen we ook geen vrijwilligerswerk meer' Trouw

Melis, N. (2023, 13 november) 'Dementerenden mogen wel stemmen over onderwijs en kinderopvang, jongeren niet' Geraadpleegd op 20 oktober van, <https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/dementerenden-mogen-wel-stemmen-over-onderwijs-en-kinderopvang-jongeren-niet>

https://fd.nl/opinie/1512360/ouder-dan-65?-dan-ben-je-eigenlijk-te-oud-om-te-stemmengift=uNrKi&utm_medium=social&utm_source=email&utm_campaign=earned&utm_content=20240412

Vergeet niet de richtlijnen uit de algemene instructie in acht te nemen!

Tekst 1

Jongeren hebben de toekomst, geef hen meer te zeggen dan ouderen

De stem van jongeren betekent iets voor de uitkomst van verkiezingen, ook in Nederland. Maar door ontgroening en vergrijzing verzwakt hun positie in ons land steeds verder.

Bij de Provinciale Statenverkiezingen in maart 2019 was meer dan de helft van de kiesgerechtigden ouder dan 50 jaar. De jeugd van 18 jaar en jonger maakt een vijfde van de bevolking uit, maar heeft geen stem.

Niet alleen is het aandeel jongeren in het electoraat beperkt, ook hun opkomst is laag. In het Nationaal Kiezersonderzoek staat als reden voor deze lagere opkomst dat jongeren minder verkiezingen hebben meegemaakt. Het is als met het drinken van wijn of genieten van kunst: de eerste keer is niet lekker of leuk, maar na een paar keer stijgt de waardering. Ook voor stemmen moet een *acquired taste* ontstaan, een verworven smaak.

Jonger stemmen

Onderzoek laat zien dat hoe vaker mensen al hebben gestemd in hun leven, hoe waarschijnlijker het is dat ze dat opnieuw zullen doen. Een voor de hand liggende oplossing is de verlaging van de stemgerechtigde leeftijd naar 16 jaar. In sommige landen bestaat dit al, zoals in Oostenrijk, Brazilië en sommige Duitse deelstaten. Ook stond het al vaker in enkele verkiezingsprogramma's in Nederland. Zo schokkend is het voorstel dus niet. Vooralsnog is er weinig animo bij politieke partijen om de stemgerechtigde leeftijd naar 16 jaar te verlagen (daarvoor zou trouwens ook een Grondwetswijziging nodig zijn), maar dan heb ik nog wel een ander voorstel. Het zal niet bij iedereen in de smaak vallen, maar zet wel aan het denken en daar is het vooral voor bedoeld.

Jongeren tot 18 jaar hebben nog een lange toekomst voor zich, maar kunnen daar in de politieke arena niet over meepraten. Ouderen wel, al hebben ze veel minder toekomst voor zich. Wat als we de stem die de meeste toekomst vertegenwoordigt, een hoger gewicht geven? Dus de stem van een 18-jarige telt zwaarder dan een van een 28-jarige, en die van iemand van 28 jaar heeft weer een hoger gewicht dan iemand van 38 jaar, en zo verder tot 113 jaar, de leeftijd van de oudste Nederlander. Of een variant, die mogelijk op nog meer weerstand stuit: als jongeren tot 18 niet mogen stemmen, is de spiegel daarvan dat mensen de laatste achttien jaar van hun statistische levensverwachting ook niet meestemmen. In 2018 was de levensverwachting bij geboorte gemiddeld 81,8 jaar. Dat zou betekenen je vanaf 63,8 jaar niet meer kan stemmen. Dat klinkt natuurlijk absurd en dat is het ook.

Jongerenparlement

Beide gedachtenexperimenten laten zien hoe vreemd het is groepen uit te sluiten. Toch doen we dat met jongeren. Misschien toch niet zo'n gek idee de leeftijdsgrens wat te verlagen, naar 16 jaar?

Tekst 2

Niet meer stemmen boven 75 jaar? Dan doen we ook geen vrijwilligerswerk meer

Mijn gewaardeerde oud-collega Esther Bijlo betuigde in haar column van 24 maart adhesie aan het voorstel van een NRC-lezer om als experiment Nederlanders van 75 jaar en ouder het stemrecht te ontnemen.

Afgezien van het feit dat zo'n beperking van het kiesrecht in strijd is met de grondwet, zijn er, naast morele, ook praktische vragen bij te stellen.

In de eerste plaats: waarom Nederlanders pas vanaf hun 75ste electoraal monddood maken en niet vanaf hun 67ste, wanneer ze met pensioen gaan? En als het al zo nodig is om aan de bovenkant van onze bevolkingspiramide het stemrecht te beperken, waarom dan ook niet aan de onderkant? Hersenen zijn pas volgroeid tussen het 20ste en 25ste jaar.

Kleinkinderen

Daarom stel ik voor de stemgerechtigde leeftijd op te trekken naar 23. En zeker niet, zoals steeds vaker wordt geroepen, te verlagen naar 16. Een meerderheid van de adolescenten tussen 16 en 18 koos in het recente verleden bij scholierenverkiezingen massaal voor bepaalde partijen.

En wie zegt dat 75-jarigen de groene transitie niet serieus nemen? Het merendeel maakt, zo laat ander onderzoek zien, zich wel degelijk zorgen omdat oud én jong hun kleinkinderen met een milieuramp dreigen op te zadelen.

Dorre hout

Overigens vind ik het redelijk dat, als ouderen, of die nu 67 of 75 zijn, van hun stemrecht worden beroofd, ze zich ook niet langer hoeven bezig te houden met het passen op de kleinkinderen. Daar moet de overheid maar een mouw aan passen. Opdat het 'dorre hout' in alle rust van de oude dag kan genieten en niet meer wordt aangesproken op de zorgen van morgen.

En, om de zaken nog verder op scherp te zetten: waarom zouden wij, ouderen, in het geval van stemrechtroof nog het vrijwilligerswerk in stand houden, dat nu in belangrijke mate en meestal onbetaald door ons wordt verricht, dikwijls inclusief de zorg voor het milieu?

Tekst 3

Dementerenden mogen wel stemmen over onderwijs en kinderopvang, jongeren niet

Het klinkt onlogisch en vooral onrechtvaardig: dementerenden mogen wel stemmen over welke keuzes de politiek maakt over onderwijs, wonen en kinderopvang, jongeren tot achttien jaar mogen dat niet. Gevoelsmatig onrechtvaardig, rationeel onwettelijk. Hoe heeft een dementerende meer of betere kennis over het onderwijs om daar wel een keuze in te mogen maken, en een jongere niet? Jongeren krijgen op dit moment veel op hun bord, van klimaatcrisis, jeugdzorg, armoede tot studieschuld. Waarom geeft de politiek jongeren geen kans om zelf aan te geven wat zij nodig hebben in de startfase en voor de toekomst in hun leven?

Nu is het zo dat iedereen boven de achttien mag stemmen. Laat ik voorop stellen dat ik blij ben met deze wet. Het is fijn dat iedereen een stem mag uitbrengen. Alleen zit er een keerzijde aan deze wet. Mensen met dementie en mensen boven de negentig jaar zijn een steeds groter wordende groep inwoners. Zij hebben een levensverwachting van minder dan tien jaar. Bij deze verkiezingen worden ongeveer vier tot zeven zetels gekozen door deze groep mensen. In 2040 zijn dit al tien tot veertien zetels, bijna tien procent van het totaal aantal te kiezen zetels. Dementerenden en de alleroudsten mogen stemmen over het onderwijs, gratis anticonceptie, woonplannen, kinderopvang en jeugdzorg. Zaken waar ze zelf nooit meer mee te maken krijgen en soms al lang niets te maken mee hebben gehad. De ruim miljoen tieners tussen twaalf en achttien jaar met een levensverwachting van nog tachtig jaar zijn uitgesloten van stemrecht. Zij kunnen daardoor geen invloed uitoefenen op thema's die voor hen zo belangrijk zijn en waar ze nu al, of in ieder geval binnen tien jaar, persoonlijk mee te maken krijgen.

Dit zou niet zo erg zijn als blijkt dat ouderen en jongeren dezelfde keuzes maken tijdens het stemmen. Ouderen kiezen over het algemeen rechts en conservatief, jongeren meer links en progressief. Hoe ouder de samenleving, hoe conservatiever het beleid. Het aandeel jongeren vanaf twaalf jaar in onze samenleving is relevant. Ze zouden bij verkiezingen goed zijn voor tien tot veertien zetels.

De huidige situatie leidt natuurlijk tot scheve verhoudingen. Jongeren worden met de groeiende vergrijzing geconfronteerd met politieke keuzes voor hun toekomst waar zij niet achter staan.

Natuurlijk zijn er argumenten aan te dragen dat het tienerbrein nog niet volgroeid is, ze hebben weinig levenservaring, hun overzicht is beperkt en door hormonen zijn ze voornamelijk in hun eigen leven geïnteresseerd. De vraag is alleen of een groot deel van deze argumenten ook niet geldt voor dementerenden en wat dan het verschil is waarom zij wel mogen stemmen en jongeren niet. Tieners en jongeren mogen wel werken, eigen bedrijfjes oprichten, rijbewijzen halen, zelf medische besluiten nemen en belasting betalen, dementerenden mogen dit vaak niet meer vanwege hun gebrek aan

overzicht. Wat dat betreft worden deze groepen al op een andere manier onderscheiden door de wetgeving.

De huidige generatie jongeren is politiek juist goed geïnformeerd. Op sociale media is er veel informatie te vinden over de verschillende onderwerpen, ook informatie vanuit het buitenland met een ander perspectief. Scholen besteden tijd en aandacht aan maatschappelijke onderwerpen. De mogelijkheden van tieners en jongeren om zich te informeren over onderwerpen is nog nooit zo groot geweest. Wat maakt dat de politiek deze groep nog steeds buitensluit? Mijn oproep aan de politiek is dan ook om jongeren en tieners een stem te geven. De toekomst van de nieuwe generatie is waardevol genoeg om jongeren en tieners er zelf over te laten stemmen.

Tekst 4

Ouder dan 65? Dan ben je eigenlijk te oud om te stemmen

FD Studentenpanel

Nederland vergrijsst. Electoraal legt de stem van ouderen steeds meer gewicht in de schaal – met alle gevolgen van dien. Hebben zij wel oog voor de toekomst, of verliezen we zo het zicht op de lange termijn? Het FD vroeg honderd studenten of er, naast de minimumleeftijd, ook een maximumleeftijd voor het stemrecht moet komen.

Onjuiste premisse

Wat als ouderen, in de geruststelling dat zij zelf de rekening niet hoeven te betalen, moedwillig klimaatbeleid tegenhouden, moedwillig voor onhoudbaar hoge pensioenuitkeringen pleiten of moedwillig de pensioenleeftijd laag houden? Het klinkt als een bedreiging voor onze toekomst, maar er zijn weinig aanwijzingen dat ouderen bij de verkiezingen alleen naar hun eigen portemonnee kijken. Net zo goed als dat er geen aanwijzing is dat egoïsme niet ook voor jongeren een drijfveer kan zijn.

De politiek lijkt daarmee te vergeten dat het algemeen belang iets anders is dan een simpele optelsom van de verschillende selectieve eigenbelangen. Er zijn in de politieke wetenschappen genoeg bewijzen te vinden dat mensen hun politieke attitudes bepalen op basis van hun waarden en overtuigingen. Laten we aan die wetenschappelijke bewijzen vasthouden, en niet toegeven aan diegenen die hun burgerschap geweld aandoen doordat zij in hun stemgedrag vergeten dat de gemeenschap groter is dan zichzelf.

Overhaaste generalisaties lossen de complexe problemen in onze samenleving niet op. Een maximum stellen aan de stemgerechtigde leeftijd is daarom onverantwoord. Het idee dat ouderen de toekomst van jongeren zouden bedreigen gaat uit van een onjuiste premisse.

Bram van Bon studeert Politicologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Radicale jongeren

Vooraf jongeren stemmen steeds vaker radicaal. Er is een golf van conservatisme onder een deel van de jongeren zichtbaar en dat werkt door in hun stemgedrag. Daarom moet het idee dat jongeren meer naar de toekomst of de lange termijn kijken worden genuanceerd – het koppelen van langetermijnvisie aan leeftijd is wat kort door de bocht. Ook jonge mensen handelen vaak vanuit eigenbelang; een vakantie in Marbella is bijvoorbeeld ook niet zo eco-friendly.

Toch hebben jonge stemmers wellicht een groter belang bij toekomstgerichte keuzes. Door de vergrijzing levert hun stem steeds meer aan waarde in. Maar voor het verleggen van de focus van de korte op de lange termijn is een maximum stemgerechtigde leeftijd geen oplossing. Dat het kortetermijndenken in ons allen schuilt, is misschien een minder leuke gedachte om te aanvaarden.

Maurits Hogenhuis studeert Rechtsgeleerdheid aan de Universiteit Leiden.

Gevolgen dragen

Nederland vergrijst. Het aantal mensen in ons land met dementie neemt volgens het ministerie van Volksgezondheid toe van 290.000 nu, naar 620.000 in 2050. Al deze mensen mogen hun stem uitbrengen, dat is hun democratisch recht. Ook hun behoeften en zorgen moeten worden meegewogen. Zij zijn echter onderdeel van een véél grotere groep ouderen, die – naar verwachting – relatief kort de politieke of economische gevolgen van hun keuzes zal voelen.

Jongeren onder de 18 mogen niet stemmen. Zij dragen desalniettemin langer de lasten van de politieke beslissingen van vandaag. Het valt moeilijk uit te leggen dat een 16-jarige dan niet mee mag stemmen, maar iemand met dementie wél.

Philippe Kallen studeert Geneeskunde aan de Universiteit Leiden.

De bovenstaande teksten zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor dit examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Voor de oorspronkelijke tekst(en) kun je terecht in de vermelde bronnen. De Dienst Uitvoering Onderwijs is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.